

**КОРПОРАТИВНО-УПРАВЛЕНЧЕСКИЕ ТЕХНОЛОГИИ,
ОСНОВАННЫЕ НА СОГЛАШЕНИЯХ АКЦИОНЕРОВ:
ПОСТАНОВКА ВОПРОСА И ОПРЕДЕЛЕНИЕ КРУГА ПРОБЛЕМ**

Винник О. М.

Посвящено использованию в корпоративных отношениях соглашений акционеров как составляющей корпоративно-управленческих технологий, необходимости совершенствования правового регулирования и практики использования таких соглашений.

Ключевые слова: технологии, корпоративные отношения, корпоративно-управленческие технологии, соглашения акционеров.

**CORPORATELY-ADMINISTRATIVE TECHNOLOGIES,
BASED ON THE AGREEMENTS OF SHAREHOLDERS: STATEMENT
OF A QUESTION AND DECISION OF CIRCLE OF PROBLEMS**

Vinnyk O.

The article is devoted the use in the corporate relations of agreements of shareholders as to the constituent of corporately-administrative technologies, necessity of perfection of the legal adjusting and practice of the use of such agreements.

Key words: technologies; corporate relations; corporately-administrative technologies; agreements of shareholders.

УДК 346.7:330.341.1

**ГОСПОДАРСЬКО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ
ОБІГУ ТЕХНОЛОГІЙ В УКРАЇНІ:
ПЕРСПЕКТИВИ ДООПРАЦЮВАННЯ**

О. М. Давидюк, асистент

Національна юридична академія України імені Ярослава Мудрого

Присвячено науковим проблемам реалізації господарсько-правового регулювання відносин, пов'язаних із обігом (трансфером) технологій на території України, з метою вироблення пропозицій щодо вдосконалення положень чинного законодавства України.

Ключові слова: технологія, інновації, інноваційна діяльність, технологічна політика, ринок технологій, державне регулювання господарської діяльності.

Актуальність теми дослідження зумовлюється особливостями розвитку господарської діяльності країн з розвиненою ринковою економікою який свідчить про те, що основною запорукою її ефективного здійснення є постійне оновлення основних виробничих фондів господарюючого суб'єкта, за рахунок залучення наукоємних об'єктів та устаткування, нових знань та результатів науково-дослідницьких та дослідно-конструкторських робіт. Іншими словами, ефективне функціонування суб'єктів господарювання залежить від ступеня використання інновацій.

Статтю присвячено науковим проблемам реалізації господарсько-правового регулювання відносин, пов'язаних із обігом (трансфером) технологій на території України. Головною **метою** проведеного дослідження є встановлення сучасного стану нормативного урегулювання цих відносин, а також визначення основних напрямів удосконалення чинного законодавства України для створення належних умов ефективного функціонування державної технологічної політики.

Аналіз останніх джерел і публікацій по обраній темі, свідчить, що дослідження за цим напрямом здійснювалося багатьма науковцями в галузі як юридичної науки, так і економіки, державного управління та ін. На особливу увагу заслуговують праці таких учених, як Ю. Є. Атаманова [1], О. Д. Святоцький, П. П. Крайнев, С. Ф. Ревуцький [4], С. Ю. Погуляев [3]. Проте жоден з названих авторів так і не навів цілісної концепції господарсько-правового регулювання відносин, пов'язаних із обігом технологій в Україні.

Основна мета статті полягає в тому, щоб довести: обіг технологій в Україні неможливий без додаткової спеціальної підтримки з боку держави яка, в свою чергу, потребує моделювання відповідних господарсько-правових механізмів її реалізації.

Предметом дослідження цієї статті виступають суспільні відносини, що виникають з приводу створення, передачі прав та втілення технологій, а також особливості їх функціонування скрізь призму ринкових механізмів саморегуляції їх приватноправових аспектів.

Ураховуючи те, що головною запорукою успіху будь-якого виду економічної діяльності є постійне та безперервне виробництво продукції (товарів та послуг) з високими показниками конкурентоздатності, особливого значення набувають ті об'єкти інноваційної діяльності, що гарантовано здатні забезпечити досягнення цієї мети. Такими є технології — інновації особливого різновиду та значення [2].

Будь-яка технологія завжди заснована на сучасних наукових розробках, «провідних» об'єктах права інтелектуальної власності, що в свою чергу зумовлює можливість їх створення та розроблення виключно на рівні спеціалізованих установ та організацій, які опосередковують здійснення фундамен-

тальних наукових розробок. При цьому головною сферою, в якій відбувається використання технологій, є господарська діяльність, пов'язана з виробництвом певних товарів та наданням послуг (господарсько-виробнича діяльність).

Функцію умовного «посередника», за загальним правилом, між науковими установами та суб'єктами господарювання мають виконувати інститути ринкової інфраструктури. Але, якщо проаналізувати сучасний стан розвитку національного технологічного ринку та відносин, пов'язаних з обігом технологій, можна дійти однозначного висновку про те, *що виключно ринкових механізмів забезпечення їх обігу — недостатньо.*

Зазначені відносини потребують застосування спеціальних заходів державного впливу, що будуть покликані спеціальним чином «компенсувати» всі ті недоліки, що існують в національній економічній системі та справляють негативний вплив на рівень розвитку відносин, пов'язаних із обігом технологій. Це твердження виходить з такого: ринку технологій в «класичному» розумінні не існує, оскільки немає цілісного взаємопов'язаного механізму створення, передавання та втілення технологій чи хоча б їх складових.

На сьогодні можна говорити про наявність: наукового потенціалу до створення технологій, попиту з боку виробничого сектору економіки, перших спроб здійснення її трансферу, що мають індивідуальний, розрізнений характер, яким не притаманні системність здійснення та зв'язаність господарських взаємовідносин. У сучасних умовах економічного розвитку національної економіки «реальну» можливість створити певну технологію мають лише держава (через систему існуючих науково-дослідних установ та вищих навчальних закладів) та потужні транснаціональні корпорації (через систему створених ними наукових підрозділів, що покликані виробляти наукоємні продукти для їх наступного використання у власній господарській діяльності).

Вузька «спеціалізація» таких напрямів функціонування обігу технологій приводить до того, що всі ці об'єкти, створені за рахунок державних коштів, в першу чергу направляються на задоволення стратегічних державних оборонних інтересів, а ті, що створені корпораціями, — на власне, внутрішнє використання. Тим самим увесь суспільний ефект від використання технології залишається доступним лише обмеженому колу суб'єктів її трансферу. Вчені-економісти, характеризуючи окремі аспекти функціонування ринкової економіки, вказують про можливість існування ситуацій, коли приватноправові механізми регулювання, що склалися при функціонуванні того або іншого ринку, не в змозі розв'язати певні проблемні ситуації, що склалися в його внутрішній структурі.

Так, Д. Веймер та Е. Вайнінг, указуючи на «традиційні» неспроможності, однозначно доходять висновку про те, що їх має вирішувати та замінювати

держава в особі уповноважених нею органів [6]. Ця точка зору може бути використана в процесі моделювання правового поля, в якому здійснюватиметься державна «технологічна» політика, що буде направлена на підтримку та заміну тих ринкових елементів, що не в змозі самостійно забезпечити належного протікання процесів, пов'язаних зі створенням, передаванням прав та втіленням технологій.

Неспроможності того чи іншого ринку вказують на ті недоліки їх внутрішньої структури, що через певні особливості розвитку не дозволяють належним чином здійснити протікання господарських операцій і повний цикл товарно-грошового обігу, забезпеченого ринковими механізмами стимулювання. А відсутність ринкового стимулювання обігу певного товару призводить до відсутності необхідного рівня забезпеченості таким товаром та високого рівня споживчої активності і попиту. Наявність такого роду висновків про неспроможності ринку є базою для створення правової політики «інституційної компенсації» і нормативного закріплення відповідних засобів державного регулювання та управління відносинами, пов'язаними зі створенням, передаванням прав та втіленням технологій. Завданням держави в такому разі є компенсація наявними засобами впливу тих неспроможностей, які були виявлені, та збереження належного рівня економічних відносин, пов'язаних зі створенням, передаванням прав та втіленням технологій.

У зв'язку з наведеним, на нашу думку, необхідно вказати на те, що серед наявних особливостей розвитку національного технологічного ринку є низка «неспроможностей ринку», серед яких слід виділити такі:

1) у сфері технологічної пропозиції: а) висока вартість фундаментальних наукових досліджень, що лежать в основі створення технологій; б) процес істотного зниження темпів розвитку вітчизняної прикладної науки; в) недостатній рівень «технологічного попиту», що зумовлено відсутністю приватноправового та централізованого фінансування розроблення технологій; г) складний процес організації та створення необхідних передумов для створення та розроблення технологій; д) недостатня кількість наукових спеціалістів високої кваліфікації;

2) у сфері інфраструктури ринку технологій: а) майже повна відсутність інфраструктури ринку технологій як такої; б) відсутність суб'єктів господарювання — посередників, що здійснюють купівлю та продаж технологій; в) відсутність єдиної системи інформаційного забезпечення відносин, пов'язаних зі створенням, передаванням прав та втіленням технологій;

3) у сфері технологічного попиту: а) високий ступінь економічних ризиків, пов'язаних із втіленням технологій; б) конкуренція з боку транснаціональних корпорацій та наявні технологічні можливості інших країн; в) особлива структура виробничого сектору національної економіки, зосереджена на виробни-

цтві продукції декількох різновидів, що в свою чергу визначає вузько спрямований попит; г) недостатність внутрішніх фінансових ресурсів, що направляються на придбання технологій.

Уся сфера суспільних відносин, що виникають у процесі створення, втілення та використання технологій, являє собою систему взаємопов'язаних елементів, які, на нашу думку, доцільно розділити на дві великі частини: а) обіг технологій, заснований на публічно-правових засадах; б) обіг технологій, заснований на диспозитивних засадах. Тільки в їх поєднанні та тісній взаємодії обіг технологій може стати дієвим механізмом оновлення національної економіки. Саме їх спільні «зусилля» спрямовані на створення належних умов для забезпечення відповідного рівня основних рушійних сил економічних відносин — попиту та пропозиції на національному технологічному ринку. Якщо створити правове регулювання обігу технологій, засноване виключно на ринкових засадах, то такий механізм не матиме змоги забезпечити стратегічні цілі державного та економічного розвитку, бо відбуватиметься проста реалізація вже створених технологій чи їх складових. При цьому процесі, пов'язані з підвищенням якісного рівня технологічного розвитку, залишатимуться поза увагою суб'єктів їх трансферу. Тим самим ринкові засади обігу технологій мають доповнюватися та компенсуватися за допомогою іншої складової такого обігу — імперативної.

Вважається, що обіг технологій, заснований на публічно-правових засадах, має являти собою сукупність господарських правовідносин, які виникають між суб'єктами господарювання, і засновані на публічному праві, органами державної влади чи органами місцевого самоврядування та іншими учасниками відносин, пов'язаних з трансфером технологій, що виникають на підставі розпорядчих актів спеціально уповноважених державних органів, спрямованих на задоволення державних інтересів чи інтересів територіальної громади у використанні технологій та/або її складових.

Іншими словами, обіг технологій, заснований на імперативних засадах, становить створення, розроблення, передавання прав та втілення технологій, спрямованих на забезпечення стратегічних державних інтересів, запровадження спеціальних заходів державного впливу стосовно підвищення загальнонаціонального технологічного рівня, організаційних, прогностичних, адміністративних заходів стратегічного та оперативного планування трансферу технологій. Передавання прав на технології, засноване на публічно-правових засадах, має включати такі форми: 1) розміщення державного замовлення на створення певної технології серед відповідних державних підприємств за рахунок коштів з державного бюджету через систему державного замовлення та відповідні державні (національні) цільові програми; 2) проведення серед державних підприємств, установ та організацій спеціальних конкурсів на

створення найбільш економічно «привабливої» пропозиції щодо технології; 3) передавання вже створеної технології певним суб'єктам господарювання на засадах державного кредитування чи субсидіювання; 4) встановлення зобов'язань щодо створення певних технологій серед визначеного кола суб'єктів господарювання; 5) встановлення особливих вимог до здійснення певних видів господарської діяльності з використанням технологій, обов'язковим одночасним створенням пропозицій щодо передавання таких технологій на відповідному ринку; 6) планування та прогнозування науково-дослідницької та дослідно-конструкторської діяльності державних наукових та науково-дослідних установ; 7) інші форми передавання технології, передбачені чинним законодавством України.

Наступною сферою існування обігу технологій є передавання технологій, засноване на диспозитивних засадах. До неї входять ті суспільні відносини, що виникають між абсолютно рівноправними суб'єктами господарювання, розташованими на одному рівні та наділеними однаковим правовим статусом. У свою чергу, **обіг технологій, заснований на диспозитивних засадах**, має становити *сукупність господарських правовідносин, що виникають між суб'єктами господарювання, заснованими на приватному праві, та іншими учасниками відносин, пов'язаних з трансфером технологій, переважно на підставі договірних форм співпраці, спрямованих безпосередньо на задоволення їх інтересів, досягнення економічних та соціальних результатів, що полягає у безпосередньому використанні технологій та/або її складових суб'єктами приватноправового сектору.*

Зазначений різновид обігу технологій опосередковує їх трансфер у найбільшому секторі національної економіки — приватноправовій, або ринковій, сфері. У цій сфері також виділяють певні форми такого передавання: 1) створення технології та/або її складової частини одним суб'єктом господарювання на виконання господарсько-правових договірних зобов'язань, взятих на себе перед іншим суб'єктом господарювання; 2) створення та розроблення технології та/або її складових частин структурним підрозділом суб'єкта господарювання (чи учасником об'єднання суб'єктів господарювання) для їх подальшого втілення тим самим суб'єктом господарювання (чи іншим учасником такого об'єднання); 3) діяльність «технологічних парків» як специфічних суб'єктів господарювання, спрямована на створення наукоємної продукції, у тому числі й нових та високих технологій; 4) залучення іноземного інвестиційного капіталу, який буде направлений на створення нових технологій з метою їх наступної реалізації широкому колу господарюючих суб'єктів.

Приватноправова сфера обігу технологій опосередковує ринкове регулювання. Зважаючи на сучасний стан правового та організаційного розвитку ринку технологій в Україні, можна бачити, що національний ринок техноло-

гій перебуває на ранній стадії свого створення — моделюванні особливостей правового регулювання. Дослідивши особливості обігу технологій в ринковій та публічно-правовій (обіг технологій, заснований на імперативних засадах) сферах, ми дійшли висновку про неможливість використання виключно ринкових механізмів регулювання відносин, пов'язаних зі створенням, передаванням прав та втіленням технології, і необхідність активної участі держави у перелічених суспільних відносинах, що спрямовані на створення «позаринкового» обігу технологій, який в свою чергу має створити платформу для розвитку ринку технологій як визначального елемента сучасного економічного розвитку України.

Моделювання нормативного регулювання відповідно до проведеного поділу всіх відносин, пов'язаних з обігом технологій, на дві великі групи, є необхідною передумовою та запорукою досягнення системності правового регулювання відносин, пов'язаних зі створенням, передаванням прав та втіленням технологій.

На нашу думку, наведені положення мають бути обов'язково відображені в положеннях чинного законодавства України. Прийнятий 14 вересня 2006 р. Закон України «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій» [5], який є на сьогодні єдиним нормативно-правовим актом, що визначає основоположні засади правового статусу технології, відображує особливості правового регулювання відносин, пов'язаних із обігом цього інноваційного об'єкта саме в публічно-правовій сфері. Ці обставини зумовлюють необхідність прийняття іншого нормативно-правового акта рівня Закону України, в якому були б відображені всі необхідні методологічні підходи до розуміння цього складного та багатогранного явища, а також проведено загальний поділ сфери обігу на дві основні його складові. Вважаємо, що він має називатися Законом України «Про технології».

Саме в цьому документі повинні бути відображені межі та характер державного втручання в господарсько-правові відносини, пов'язані зі створенням, передаванням прав та втіленням технологій, задекларовані принципи існування приватноправового сектору, способи державної підтримки тощо.

Висновки: господарсько-правове регулювання відносин, пов'язаних із обігом технологій на території України, має моделюватися за двома основними напрямками: а) обіг, заснований на приватноправових засадах; б) обіг, заснований на публічно-правових засадах;

1) приватноправові аспекти нормативного закріплення зазначених відносин мають бути відображені в окремому спеціальному нормативно-правовому акті — Законі України «Про технології»;

2) нормами господарського права має бути задекларовано загальну спрямованість державного регулювання відносин, пов'язаних з обігом технологій в Україні, на інституційну «компенсацію» тих неспроможностей технологічного ринку, що об'єктивно існують на сьогодні.

Внесення окреслених змін до норм господарського права України дасть змогу створити належні передумови до розвитку господарської діяльності з використанням наукоємних технологій, забезпечити дієву державну підтримку процесів, пов'язаних з їх використанням.

ЛІТЕРАТУРА

1. Атаманова Ю. Є. Господарсько-правове забезпечення інноваційної політики держави : монографія / Ю. Є. Атаманова. — Х. : ФІНН, 2008. — 424 с.

2. Давидюк О. М. Технологія як об'єкт господарсько-правового регулювання : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.04 «Господарське право; господарсько-процесуальне право» / О. М. Давидюк. — Х., 2010. — 19 с.

3. Погуляев С. Ю. Передача технології як вклад в просте товариство : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 «Цивільне право» / С. Ю. Погуляев. — Х., 2002. — 19 с.

4. Святоцький О. Д. Правове забезпечення інноваційної діяльності в Україні: питання теорії та практики / О. Д. Святоцький, П. П. Крайнев, С. Ф. Ревуцький. — К. : Ін Юре, 2003. — 80 с.

5. Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій : Закон України від 14 вересня 2006 р. № 143-V // Відом. Верхов. Ради України. — 2006. — № 45. — Ст. 434.

6. Про нетрадиційні неспроможності ринку як підставу державної політики / Д. Веймер, Е. Вайнінг : Режим доступу : http://www.djerele.com/index.php?option=com_content&task=view&id=4784&Itemid=337.

ХОЗЯЙСТВЕННО-ПРАВОВОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ ОБОРОТА ТЕХНОЛОГИЙ В УКРАИНЕ: ПЕРСПЕКТИВЫ УСОВЕРШЕНСТВОВАНИ

Давидюк А. Н.

Посвящено научным проблемам реализации хозяйственно-правового регулирования отношений, связанных с оборотом технологий (трансфером) технологий на территории Украины, с целью выработки предложений по усовершенствованию положений действующего законодательства Украины.

Ключевые слова: технология, инновации, инновационная деятельность, технологическая политика, рынок технологий, государственное регулирование хозяйственной деятельности.

OF ECONOMIC LEGAL RELATIONSHIPS APPEAL OF TECHNOLOGIES IN UKRAINE: PROSPECTS OF REVISION

Davydiuk A.

The article is devoted to the scientific problems of realization of economic and legal regulation of relations connected with circulations (transfer) of technologies in Ukraine. The aim of article is making propositions for perfection of Ukrainian legislations.

Key words: technology, innovations, innovative activity, technological policy, market of technologies, state adjusting of economic activity.

УДК 346.54:671

ГОСПОДАРСЬКО-ПРАВОВІ ЗАСОБИ РЕГУЛЮВАННЯ ВИРОБНИЦТВА ВИРОБІВ ІЗ ДОРОГОЦІННИХ МЕТАЛІВ І ДОРОГОЦІННОГО КАМІННЯ

К. В. Єфремова, кандидат юридичних наук, провідний наук. співробітник
НДІ Правового забезпечення інноваційного розвитку НАПрН України

Розглянуто господарсько-правові засоби правового регулювання виробництва виробів із дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння. Проаналізовано недоліки ліцензування, державного пробірнього контролю і контролю якості виробів саме у цій сфері виробництва. Запропоновано шляхи їх удосконалення.

Ключові слова: господарсько-правові засоби правового регулювання, виробів із дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння, ліцензування, пробірний контроль, контроль якості.

Актуальність проблеми. Промислова галузева політика держави у тій чи іншій сфері виробництва відображується і закріплюється у державній програмі розвитку галузі, яка в свою чергу реалізується шляхом застосування господарсько-правових засобів регулювання з метою досягнення економічних і соціальних цілей цієї політики. Цілями застосування господарсько-правових засобів впливу на економічні відносини слід визнати фактичну врегульованість суспільних відносин, адекватну встановленому режиму правового регулювання. Але за своїми змістовними ознаками мета такого регулювання визначається досягненням певних якісних і кількісних економічних показни-